

ระบบคำเรียกผีในภาษาไทยดำ

THE TERMINOLOGY OF GHOSTS IN TAI DAM

ฐานะมนตร์ กลิ่นจันทร์แดง
TANAMON KLINJUNDAENG
มหาวิทยาลัยนเรศวร
NARESUAN UNIVERSITY

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งวิเคราะห์ระบบคำเรียกผีและจัดจำพวกคำเรียกผีในภาษาไทยดำ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำตามแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์ ข้อมูลที่ใช้ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาซึ่งคัดเลือกอย่างเจาะจง จำนวน 5 คน เป็นผู้พูดภาษาไทยดำเป็นภาษาแม่ มีอายุ 40 ปีขึ้นไป พำนักอยู่ในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง และมีความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ ผลการวิเคราะห์พบคำเรียกผีทั้งสิ้น 41 คำ แยกออกจากกันด้วยมิติแห่งความแตกต่างทางความหมาย 11 มิติ ได้แก่ มิติอำนาจเหนือธรรมชาติ มิติดีร้าย มิติหน้าที่ มิติที่อยู่ มิติชนชั้น มิติลักษณะการตาย มิติเพศ มิติอายุ มิติอาหาร มิติผู้ทำพิธี และ มิติลักษณะเฉพาะ ความสัมพันธ์ทางความหมายของคำเรียกผีทั้งหมดแสดงด้วยการจัดจำพวกแบบชาวบ้านได้ 4 ระดับ ได้แก่ ระดับตั้งต้น มีคำเรียกผี 1 คำ คือ $\text{ผี} / \text{p}^{\text{h}}\text{i}:/$ ‘ผี’ ระดับมูลฐาน มีคำเรียกผี 2 คำ คือ $\text{ผีดี} / \text{p}^{\text{h}}\text{i}:/ \text{di}:/$ ‘ผีดี’ และ $\text{ผีร้าย} / \text{p}^{\text{h}}\text{i}:/ \text{há}:/$ ‘ผีร้าย’ ระดับพื้นฐาน มีคำเรียกผี 20 คำ เช่น $\text{ผีแค้น} / \text{t}^{\text{h}}\text{é}:/ \text{m} /$ ‘แค้น’ $\text{ผีมด} / \text{m} / \text{m} / \text{ót} /$ ‘ผีมด’ และ ระดับเจาะจง มีคำเรียกผี 18 คำ เช่น $\text{ผีเรือนผู้ท้าว} / \text{p}^{\text{h}}\text{i}:/ \text{p}^{\text{h}}\text{ù}:/ \text{tá}:/ \text{w} /$ ‘ผีเรือนผู้ท้าว’ $\text{ผีลูกเกิด} / \text{lù}:/ \text{x} / \text{kiát} /$ ‘ผีลูกเกิด’ โลกทัศน์ของคนไทยดำที่สะท้อนจากระบบคำเรียกผี ให้ความเห็นว่า ผีมีวิถีชีวิตและอุปนิสัยเหมือนมนุษย์ เป็นสมาชิกของสังคม เป็นสาเหตุของความเจ็บป่วยและผีไม่สามารถติดต่อกับคนได้โดยตรง

คำสำคัญ: คำเรียกผี, ภาษาไทยดำ, วรรณศาสตร์ชาติพันธุ์

Abstract

This study aims to analyze the system and categorization of terms for ghosts in Tai dam language by analyzing semantic components based on Ethnosemantics. The data was collected from interviewing five informants who were purposively selected according to the following criteria: their mother tongue is Tai Dam language, they live in the cities of lower Northern Thailand, they are 40 years old or more, and believe in ghosts and spirits. The results show that there are 41 ghost terms in total. The meanings of ghost terms are differentiated in 11 dimensions: supernatural, good/evil, duty, dwelling place, class, manner of death, gender, age, food, spiritualist and specific features. All the ghost terms are categorized into a folk taxonomy of five hierarchical levels: beginner, fundamental,

basic and specific. The beginner level consists of one terms: $\dot{\text{ฮ}}/\text{p}^{\text{h}}\dot{\text{ĩ}}:/$. The fundamental level consists of two terms: $\dot{\text{ฮ}}\dot{\text{ด}}/\text{p}^{\text{h}}\dot{\text{ĩ}}: \text{di}:/$ and $\dot{\text{ฮ}}\dot{\text{ด}}\dot{\text{จ}}/\text{p}^{\text{h}}\dot{\text{ĩ}}: \text{há:j}/$ The basic level consists of 20 terms, e.g., $\text{เณน}/\text{t}^{\text{h}}\dot{\text{ẽ}}:\text{n}/$ and $\text{เณน}/\text{m}^{\text{h}}\dot{\text{ẽ}}:\text{n}/$. The specific level consists of 18 terms, such as $\dot{\text{ฮ}}\dot{\text{ด}}\dot{\text{จ}}\dot{\text{ท}}\dot{\text{ว}}/\text{p}^{\text{h}}\dot{\text{ĩ}}: \text{p}^{\text{h}}\dot{\text{ũ}}: \text{tá:w}/$ and $\text{เณน}/\text{m}^{\text{h}}\dot{\text{ẽ}}:\text{n}/$. From the analysis of the meanings of all the ghost terms, Tai Dam worldviews are inferred. It can be concluded that ghosts have ways of life and behavior similar to human, that they are members of the society, can causes illness, and can not interact with people directly.

Keywords : Ghost terms, Tai dam, Ethnosemantics

บทนำ

ไทดำ ไทยทรงดำ หรือ ลาวโซ่ง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่พูดภาษาตระกูลไท มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองแถงหรือเตียนเบียนฟู (ทางตอนเหนือของประเทศเวียดนามในปัจจุบัน) ชาวไทดำได้อพยพผ่านประเทศลาวเข้าสู่ประเทศไทย ด้วยเหตุผลทางการเมืองหลายครั้งนับตั้งแต่สมัยธนบุรีจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 โดยตั้งรกรากครั้งแรกที่จังหวัดเพชรบุรี และขยายไปยังจังหวัดใกล้เคียง เช่น ราชบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี (อภิญวัฒน์ โพธิ์สาน, 2552) ทว่า ในปัจจุบันจะพบชุมชนไทดำกระจายตัวอยู่มากที่สุดในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 6 จังหวัด ได้แก่ นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ และสุโขทัย ชุมชนดังกล่าวนี้สามารถธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ได้อย่างเข้มแข็ง เพราะยังคงยึดมั่นความเชื่อดั้งเดิมเรื่องการนับถือ “ผี-ขวัญ-แถน” โดยแสดงผ่านพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ที่ผ่านมามีงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องผีในวัฒนธรรมไทดำพอสมควร เช่น วิทยานิพนธ์ของ บุญมี ปาริชาติธนกุล (2546) และงานวิจัยของ เรณู เหมือนจันทร์เชย (2542) แต่ก็เป็นเพียงการรวบรวมสารัตถะของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับ ผีเท่านั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การจะเข้าถึงปริชาณหรือระบบความรู้ ความคิด ค่านิยม และทัศนคติของชาวไทดำ ยังสามารถทำได้ด้วยการศึกษา “ความหมาย” ของคำที่ชาวไทดำใช้เรียกประเภทของผี เนื่องจากคำศัพท์ในภาษา ถือเป็นตัวแทนโนทัศน์ (Concept) ของคนในชุมชน (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2549, น. 75) ดังนั้นการศึกษา คำเรียกชื่อผีในภาษาไทยอย่างเป็นระบบ จะทำให้เราสามารถค้นหามโนทัศน์หรือมุมมองของชาวไทดำที่มีต่อผีหรือกระทั่งต่อโลกได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ระบบคำเรียกผีในภาษาไทย โดยเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาที่อยู่ในชุมชนไทดำภาคเหนือ ใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายและการจัดจำพวกแบบชาวบ้านตามแนวทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายสูงสุดในการทำ ความเข้าใจระบบปริชาณของสังคมและวัฒนธรรมไทดำ ตลอดจนช่วยเก็บรวบรวมวงศ์พท์เกี่ยวกับผีในภาษาไทยด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีในภาษาไทย
2. เพื่อจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกผีในภาษาไทย

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คำเรียกผี หมายถึง ชื่อประเภทของผีที่ปรากฏในวัฒนธรรมของชาวไทยดำในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย การวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย หมายถึง การวิเคราะห์ความหมายของคำ โดยแจกแจงส่วนประกอบของความหมายซึ่งเรียกว่าอรรถลักษณะ แล้วกำหนดมิติแห่งความต่างของอรรถลักษณะนั้น ๆ เพื่อพิจารณาว่า ความหมายของคำเรียกผีในภาษาไทยดำแต่ละคำแตกต่างกันในแง่ใด และ การจัดจำพวกแบบชาวบ้าน หมายถึง การจัดความสัมพันธ์ของคำเรียกผีในภาษาไทยดำออกเป็นลำดับชั้นในรูปแบบเดียวกันกับการจัดอนุกรมวิธาน

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. การเตรียมการเก็บข้อมูล

1.1 การคัดเลือกผู้บอกภาษา ผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติของผู้บอกภาษาชาวไทยดำ คือ ต้องพูดภาษาไทยดำเป็นภาษาแม่ มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป พำนักอยู่ในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง เป็นจังหวัดซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีชุมชนชาวไทยดำ ได้แก่ นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ และสุโขทัย และ มีความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากนายวิเชียร เชื่อมขิต ประธานชมรมไทดำภาคเหนือ ในด้านการคัดเลือกผู้บอกภาษาให้มีคุณสมบัติตรงตามที่กำหนด โดยเน้นกลุ่มผู้นำชุมชนหรือผู้นำในการประกอบพิธีกรรมเป็นหลัก ทำให้ได้ผู้บอกภาษา จำนวน 5 คน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รายละเอียดผู้บอกภาษา

ที่	ชื่อ นามสกุล	ที่อยู่	อายุ (ปี)	อาชีพ
1	นายจำรอง ทองเชื้อ	21/3 หมู่ที่ 12 บ้านน้ำเรือง ต.ท่าฉนวน อ.งิ้วลาด จ.สุโขทัย	47	ผู้ใหญ่บ้าน / ครูสอนภาษาไทย
2	นางทองพูล ชุกกลีน	36 หมู่ที่ 2 ต.บ่อทอง อ.บางระกำ จ.พิษณุโลก	73	หมอขวัญ
3	นายไทยแลนด์ เพชรต่อม	67/2 หมู่ที่ 4 ต.หัวถนน อ.ท่าตะโก จ.นครสวรรค์	83	หมอเสน
4	นายรวม สิงห์วี	39 หมู่ที่ 12 ต.ไผ่รอบ อ.โพธิ์ประทับช้าง จ.พิจิตร	81	หมอเสน
5	นายวิเชียร เชื่อมขิต	63 หมู่ที่ 3 ต.หนองเต่า อ.เก้าเลี้ยว จ.นครสวรรค์	64	ประธานชมรมไทดำภาคเหนือ

1.2 การศึกษาข้อมูลภาษาเบื้องต้น ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร สื่อมัลติมีเดียและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบเสียง ระบบคำ และระบบตัวอักษรในภาษาไทยดำ เพื่อให้มีความรู้พื้นฐานสำหรับการสืบค้นข้อมูลและการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยนำคำอธิบายเรื่องระบบเสียงภาษาไทยดำภาคเหนือตอนล่างจากงานวิจัยของอัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา (2559, น. 1459-1462) มาใช้เป็นเกณฑ์ในการถอดเสียงและบันทึกข้อมูลเป็นสัทอักษรตามระบบ IPA ส่วนระบบตัวเขียนภาษาไทยดำ ผู้วิจัยศึกษาจากคู่มือการเรียนภาษาไทยดำ เล่ม 1 ของ สุรีย์ ทองคงหาญ (2553) เพื่อใช้ในการบันทึกตัวเขียน ทั้งนี้ ในระหว่างการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจะมีผู้บอกภาษาชื่อ นายจำรอง ทองเชื้อ ซึ่งเป็นครูสอนภาษาไทยดำช่วยตรวจสอบความถูกต้องในการสะกดคำด้วย

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาด้วยคำถามเชิงชวนคุย เพื่อให้ได้คำเรียกผีที่ผู้บอกภาษารู้จัก โดยเน้นประเด็นเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีที่นำไปสู่การประกอบพิธีกรรมในชีวิตประจำวันและในรอบวัฏจักรชีวิต เมื่อได้รายการคำที่คาดว่าจะเป็คำเรียกผีแล้ว ผู้วิจัยจะซักถามเกี่ยวกับคำจำกัดความของแต่ละคำโดยละเอียด เช่น ผีชนิดนี้มีลักษณะอย่างไร มีอะไรอีกบ้างที่เหมือนกัน เพื่อนำไปใช้วิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย และสร้างอรรถลักษณะ นอกจากนี้จะใช้คำถามเพื่อให้ได้การจัดจำพวกแบบชาวบ้าน (Folk taxonomy) โดยสอบถามผู้บอกภาษาว่า คำเรียกผีคำหนึ่งเป็นคำเรียกผีอีกคำหนึ่งใช่หรือไม่ ตามแนวคิดการเปรียบเทียบ (Contrast) และการรวมไว้เป็นพวก (Inclusion) เพื่อให้เห็นระบบการจัดกลุ่มประเภทของผีตามอย่างของผู้บอกภาษาเข้าใจ อันเป็นเครื่องแสดงมุมมองโลกทัศน์ของชาวไทดำ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์เพื่อคัดเลือคำเรียกผี ผู้วิจัยรวบรวมคำที่คาดว่าจะเป็คำเรียกผีในภาษาไทยคำจากผู้บอกภาษาแต่ละคนให้เป็นข้อมูลเดียวกัน จากนั้นจึงนำไปคัดกรองโดยใช้เกณฑ์ว่า คำเรียกผีจะต้องเป็นคำที่ผู้บอกภาษาสามารถอธิบายความหมายได้ชัดเจน และต้องไม่ใช่ชื่อเฉพาะ (Proper name) แต่เป็นชื่อสื่อถึงคำนามทั่วไป (Name) เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ดังกล่าวพบว่า คำที่จัดเป็คำเรียกผีในภาษาไทยคำ มีทั้งสิ้น 41 คำ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 รายการคำเรียกผีในภาษาไทยคำ

ที่	คำเรียกผี		ความหมาย	
	ตัวเขียนภาษาไทยคำ	การถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม
1	ผี	/pʰiː/	ผี	สิ่งเหนือธรรมชาติ มีอำนาจให้คนหรือพืชได้
2	ผีดำ	/pʰiː dāː/	ผีดำ	ผีที่ควรค่าแก่การเคารพ หากชนโห่ร้องให้คน หากคนโห่ร้องให้ผี
3	ผีดำง	/pʰiː dāːŋ/	ผีดำง	ผีที่โหดร้าย จะไม่เคารพเช่นผี
4	แณ	/ɛːn/	แณ	ผีที่อยู่บนฟ้าซึ่งเรียกว่า เมืองแณ เป็นกลุ่มผู้ปกครองที่มีอำนาจสูงสุดในโลกมนุษย์และเมืองแณ สามารถให้หรือขจัดชีวิตคนได้ ลูกหลานจะต้องเซี่ยงหนอมเมาทำพิธีเซี่ยงหนอมให้แณเป็นประจำ แณมีหลายประเภทโดยจะแบ่งอำนาจหน้าที่กัน
5	แณจ๋ม	/ɛːm dāŋ/	แณจ๋ม	แณที่เป็นหัวหน้า มีหน้าที่ตัดสินข้อพิพาทและควบคุมการทำงานของคนอื่น ๆ
6	แณจ๋ม	/ɛːm dāŋ/	แณจ๋ม	แณที่ทำหน้าที่ดูแลบ้านให้คนตามฤดูกาล
7	แณจ๋ม	/ɛːm dāː/	แณจ๋ม	แณที่ทำหน้าที่กำหนดชะตาชีวิตมนุษย์
8	แณจ๋ม	/ɛːm dāː/	แณจ๋ม	แณที่ทำหน้าที่กำหนดอายุขัยมนุษย์
9	แณจ๋ม	/ɛːm dāː/	แณจ๋ม	แณที่ทำงานให้คนโดยให้เงิน
10	แณจ๋ม	/ɛːm dāː/	แณจ๋ม	แณที่ทำงานให้คนโดยให้เงิน
11	แณจ๋ม	/ɛːm dāː/	แณจ๋ม	แณที่ทำงานให้คนโดยให้เงิน
12	แม่จ๋ม	/māː dāŋ/	แม่จ๋ม	แม่จ๋มเป็นผีผู้หญิง มีหน้าที่สร้างขุมทรัพย์ ในพิธีเซี่ยงหนอมเป็นประจำ หนอมจะนำเครื่องเซี่ยงหนอมไปให้และขุมทรัพย์ของคนปาวที่อาจจะกลับไปอยู่กับแม่จ๋มบ้าง
13	ผีดำง	/pʰiː dāːŋ/	ผีดำง	ผีบรรพบุรุษ ที่สืบเชื้อสายมาจากพ่อแม่ฝ่ายชาย มีหน้าที่ดูแลลูกหลาน ควบคุมความประพฤติและสั่งโทษหากทำผิดหรือไม่ให้คนเคารพ ลูกหลานจะเซี่ยงหนอมบรรพบุรุษที่ตายหรือตายตามอายุขัยในอายุที่ "กะล่อน" บ่นเรียน และเซี่ยงหนอมเครื่องเซี่ยงหนอมเป็นประจำเพื่อแสดงความกตัญญูและหวังให้มีชีวิตคนปาวให้ครอบครัวอยู่ดีมีสุข
14	ผีดำง	/pʰiː dāːŋ/	ผีดำง	ผีบรรพบุรุษที่เป็นผู้ปกครองเมืองหรือชนเผ่าสืบเชื้อสายมาจากตระกูลเจ้า ได้แต่ดูแลลูกหลาน ลูกหลานจะต้องจัดพิธีเซี่ยงหนอม 3 ปี เรียกว่า "หล่อนฮอน" โดยมีนางเป็นผู้นำพิธี
15	ผีดำง	/pʰiː dāːŋ/	ผีดำง	ผีบรรพบุรุษที่เป็นสมาชิกในตระกูลผีดำง เรียกว่า "หล่อนฮอน" โดยมีนางเป็นผู้นำพิธี
16	ผีดำง	/pʰiː dāːŋ/	ผีดำง	ผีดำงที่มีบุญคุณต่อผีดำง เรียกว่า "หล่อนฮอน" โดยมีนางเป็นผู้นำพิธี
17	เจ้าพ่อ	/təw pʰāː/	เจ้าพ่อ	ผีดำงที่มีบุญคุณต่อผีดำง เรียกว่า "หล่อนฮอน" โดยมีนางเป็นผู้นำพิธี
18	แม่จ๋ม	/māː dāŋ/	แม่จ๋ม	แม่จ๋มที่มีหน้าที่ดูแลบ้านให้คนตามฤดูกาล
19	แม่จ๋ม	/māː dāŋ/	แม่จ๋ม	แม่จ๋มที่มีหน้าที่ดูแลบ้านให้คนตามฤดูกาล
20	แม่จ๋ม	/māː dāŋ/	แม่จ๋ม	แม่จ๋มที่มีหน้าที่ดูแลบ้านให้คนตามฤดูกาล
21	ผีดำง	/pʰiː dāːŋ/	ผีดำง	ผีดำงที่มีหน้าที่ดูแลบ้านให้คนตามฤดูกาล

ที่	คำเรียกผี		ความหมาย	
	ตัวเขียนภาษาไทยคำ	การถอดออกเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม
22	มอด	/mót/	ผีต	ผีที่ปิดปากไว้ด้วย ผ้าผูกปากพิธีคือหมอนต ซึ่งจะประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การปฐมนิเทศน์ แลเคาะระฆังด้วย วัชราผู้ช่วยที่เกิดจากการกระทำของผีในบ้านของหมอนตจะทำเช่นนี้ให้เป็นที่อยู่ของผีต
23	ฮัน	/pʰiː hǎŋ pʰiː mɔ̃/	ผีนิทาน	ผีที่ตมโงน เมื่อมีเฉพาะลูก เช่นโงนและหัวเข้าจะมีการขึ้นไฟเพื่อให้สว่างจนหมด มีน้ำขจร
24	ฮัน	/pʰiː hǎŋ pʰiː mɔ̃/	ผีนิทาน	ผีที่ตมโงน เมื่อมีเฉพาะลูก เช่นโงนและหัวเข้าจะมีการขึ้นไฟเพื่อให้สว่างจนหมด มีน้ำขจร
25	มอด	/mòː tǎj/	ผีต (ผีฟ้า)	ผีที่ตมโงน เมื่อมีเฉพาะลูก เช่นโงนและหัวเข้าจะมีการขึ้นไฟเพื่อให้สว่างจนหมด มีน้ำขจร
26	ฮัน	/təuŋ/	ผีจาง	ผีที่ตมโงน เมื่อมีเฉพาะลูก เช่นโงนและหัวเข้าจะมีการขึ้นไฟเพื่อให้สว่างจนหมด มีน้ำขจร
27	ฮัน	/bàː w təuŋ/	ปาวจาง	ผีที่ตมโงน เมื่อมีเฉพาะลูก เช่นโงนและหัวเข้าจะมีการขึ้นไฟเพื่อให้สว่างจนหมด มีน้ำขจร
28	ฮัน	/sǎː w təuŋ/	ฮานจาง	ผีที่ตมโงน เมื่อมีเฉพาะลูก เช่นโงนและหัวเข้าจะมีการขึ้นไฟเพื่อให้สว่างจนหมด มีน้ำขจร
29	ฮัน	/kǎt/	ผีต	ผีที่ตมโงน เมื่อมีเฉพาะลูก เช่นโงนและหัวเข้าจะมีการขึ้นไฟเพื่อให้สว่างจนหมด มีน้ำขจร
30	ฮัน	/lùː kǎt/	ผีต	ผีที่ตมโงน เมื่อมีเฉพาะลูก เช่นโงนและหัวเข้าจะมีการขึ้นไฟเพื่อให้สว่างจนหมด มีน้ำขจร
31	ฮัน	/mǎː kǎt/	ผีต	ผีที่ตมโงน เมื่อมีเฉพาะลูก เช่นโงนและหัวเข้าจะมีการขึ้นไฟเพื่อให้สว่างจนหมด มีน้ำขจร
32	ฮัน	/pʰiː kʰuəŋ/	ผีจาง	ผีที่ตมโงน เมื่อมีเฉพาะลูก เช่นโงนและหัวเข้าจะมีการขึ้นไฟเพื่อให้สว่างจนหมด มีน้ำขจร
33	ฮัน	/pʰiː huǎŋ pʰiː/	ผีจาง	ผีที่ตมโงน เมื่อมีเฉพาะลูก เช่นโงนและหัวเข้าจะมีการขึ้นไฟเพื่อให้สว่างจนหมด มีน้ำขจร
34	ฮัน	/pʰiː pʰoŋ/	ผีไฟ	ผีที่ตมโงน เมื่อมีเฉพาะลูก เช่นโงนและหัวเข้าจะมีการขึ้นไฟเพื่อให้สว่างจนหมด มีน้ำขจร
35	ฮัน	/pʰiː wǎː j/	ผีจาง (ผีต)	ผีที่ตมโงน เมื่อมีเฉพาะลูก เช่นโงนและหัวเข้าจะมีการขึ้นไฟเพื่อให้สว่างจนหมด มีน้ำขจร
36	ฮัน	/pʰiː sǎː m sǐp lǎm/	ผีจาง	ผีที่ตมโงน เมื่อมีเฉพาะลูก เช่นโงนและหัวเข้าจะมีการขึ้นไฟเพื่อให้สว่างจนหมด มีน้ำขจร
37	ฮัน	/kʰwǎm/	ผีจาง	ผีที่ตมโงน เมื่อมีเฉพาะลูก เช่นโงนและหัวเข้าจะมีการขึ้นไฟเพื่อให้สว่างจนหมด มีน้ำขจร
38	ฮัน	/kʰwǎm huǎ/	ผีจาง	ผีที่ตมโงน เมื่อมีเฉพาะลูก เช่นโงนและหัวเข้าจะมีการขึ้นไฟเพื่อให้สว่างจนหมด มีน้ำขจร
39	ฮัน	/kʰwǎm toː/	ผีจาง	ผีที่ตมโงน เมื่อมีเฉพาะลูก เช่นโงนและหัวเข้าจะมีการขึ้นไฟเพื่อให้สว่างจนหมด มีน้ำขจร
40	ฮัน	/kʰwǎm paː j/	ผีจาง	ผีที่ตมโงน เมื่อมีเฉพาะลูก เช่นโงนและหัวเข้าจะมีการขึ้นไฟเพื่อให้สว่างจนหมด มีน้ำขจร
41	ฮัน	/pʰiː tǎj/	ผีต	ผีที่ตมโงน เมื่อมีเฉพาะลูก เช่นโงนและหัวเข้าจะมีการขึ้นไฟเพื่อให้สว่างจนหมด มีน้ำขจร

3.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย (Componential analysis) ของคำเรียกผี
ผู้วิจัยนำความหมายแบบเต็มในตารางที่ 2 มาวิเคราะห์ตามหลักการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย
เพื่อแสดงให้เห็นว่าคำเรียกผีในภาษาไทยแต่ละคำ เหมือนหรือแตกต่างกันด้วยองค์ประกอบทางความหมายใด
โดยกำหนดมิติแห่งความแตกต่าง (Dimension of contrast) เพื่อจัดกลุ่มอรรถลักษณะที่อยู่ในชุดเดียวกัน
แล้วจึงระบุอรรถลักษณะ (Semantic feature) ของแต่ละมิติ โดยใช้ทั้งแบบทวิลักษณ์ (Binary feature)
ที่กำหนดให้มีหรือไม่มีคุณสมบัติแสดงค่าเป็น + และ - ตามลำดับ และอรรถลักษณะแบบพรรณนา (Descriptive
feature) ที่กำหนดให้มีแต่ค่า + ซึ่งหมายถึงการมีคุณสมบัตินั้นประจำคำ ตัวอย่างเช่น

นวัน/k^hwǎ:n/‘ผีขวัญ’
 (+ดี
 +ดูแลตัวคน)

จากตัวอย่างข้างต้น คำเรียกผี *น่ว*/k^hwä:m/ ‘ผีขวัญ’ มีอรรถลักษณะแบบพวิลักษณ์ คือ [+ติ] แสดงว่าความดีเป็นสิ่งที่จำเป็นในการระบุความหมายของคำเรียกผีประเภทนี้ อรรถลักษณะนี้อยู่ภายใต้มิติแห่งความแตกต่างเรื่อง “ดีร้าย” ซึ่งมีอรรถลักษณะย่อย 2 อรรถลักษณะ คือ [+ติ] และ [-ติ] นอกจากนี้ยังมีอรรถลักษณะแบบพรรณนา คือ [+ดแลตัวคน] อยู่ภายใต้มิติ “หน้าที่”

ผลการวิจัย

1. องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีภาษาไทย

คำเรียกผีในภาษาไทย คำ จำนวน 41 คำ แยกออกจากกันด้วยมิติแห่งความแตกต่างทางความหมาย จำนวน 11 มิติ รายละเอียดมีดังนี้

1.1 มิติอำนาจเหนือธรรมชาติ เป็นมิติทางความหมายที่ใช้จำแนกความแตกต่างในด้านลักษณะ หรือ ความสามารถที่มีเกินกว่าปกติธรรมดา ถือเป็นมิติที่ใช้จำแนกคำเรียกผีออกจากคำอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คำเรียกผี แบ่งเป็น 2 อรรถลักษณะ คือ [+เหนือธรรมชาติ] และ [-เหนือธรรมชาติ] ตัวอย่างเช่น $\text{ผี} / \text{p}^h\text{i}:/$ ‘ผี’ ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+เหนือธรรมชาติ] ซึ่งต่างจาก $/\text{kón}/$ $\text{มนุษย์} / \text{คน} /$ ‘มนุษย์’ ที่มีอรรถลักษณะ [-เหนือธรรมชาติ] ผู้วิจัยจะไม่ระบุอรรถลักษณะ [+เหนือธรรมชาติ] เมื่อแสดงองค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผี เพื่อไม่ให้เกิดการซ้อนเกิน (Redundancy) เพราะ คำเรียกผีทุกคำที่นำมาวิเคราะห์ประกอบด้วยอรรถลักษณะดังกล่าว จึงสามารถละไว้ในฐานที่เข้าใจได้

1.2 มิติดีร้าย เป็นมิติที่มุ่งเน้นพฤติกรรมของผีแต่ละประเภทที่ส่งผลถึงคนโดยตรง ว่าให้ประโยชน์หรือควรค่าแก่การเคารพหรือไม่ แบ่งเป็น 2 อรรถลักษณะ คือ [+ดี] และ [-ดี] เช่น $\text{ผีดี} / \text{p}^h\text{i}:/$ ‘ผีดี’ แยกออกจาก $\text{ผีร้าย} / \text{p}^h\text{i}:/$ ‘ผีร้าย’ ด้วยมิติแห่งความต่างดีร้าย โดย ‘ผีดี’ เป็นสิ่งที่ผู้บอกภาษาเห็นว่าคือผีในกลุ่มที่ควรเคารพและเช่นไหว้ให้คุณแก่ตนเอง จึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ดี] ในขณะที่ ‘ผีร้าย’ เป็นผีที่ให้แต่โทษ จึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ดี]

1.3 มิติหน้าที่ เป็นมิติทางความหมายที่สะท้อนว่าผีแต่ละประเภทมีหน้าที่หรือพฤติกรรมอันเป็นปกติวิสัยอย่างไรตามมุมมองของชาวไทย ผู้วิจัยกำหนดอรรถลักษณะทั้งสิ้น 22 อรรถลักษณะ ได้แก่ [+ตัดสินข้อพิพาท] [+กำหนดชะตาคน] [+กำหนดอายุขัยคน] [+ทำให้เกิดโรค] [+ทำให้เกิดเคราะห์] [+ปิดเป่าโรคภัย] [+สร้างขวัญ] [+คุ้มครองหมู่บ้าน] [+ดูแลฝน] [+ดูแลวงศ์ตระกูล] [+ดูแลลูกหลาน] [+ดูแลบันได] [+ดูแลเตาไฟ] [+ดูแลประตู] [+ดูแลเด็กแรกเกิด] [+ดูแลไร่นา] [+ดูแลแหล่งน้ำ] [+ดูแลเมล็ดข้าว] [+ดูแลตัวคน] [+ดูแลขวัญ] [+เอาชีวิต] และ [+ทำให้ป่วย] ตัวอย่างเช่น คำว่า $\text{แถน} / \text{t}^h\text{a}:\text{n} /$ ‘แถนขอ’ เปรียบต่างกับ $\text{แถน} / \text{t}^h\text{a}:\text{n} /$ ‘แถนเคราะห์’ ด้วยอรรถลักษณะในมิติหน้าที่ คือ [+ทำให้เกิดโรค] และ [+ทำให้เกิดเคราะห์] ตามลำดับ

1.4 มิติที่อยู่ เป็นมิติทางความหมายที่ใช้แสดงว่าผีแต่ละประเภทมีที่พำนักชัดเจนหรือไม่ แบ่งเป็น 2 อรรถลักษณะ คือ [+มีที่อยู่] และ [-มีที่อยู่] โดยอรรถลักษณะ [+มีที่อยู่] ยังแบ่งเป็นอรรถลักษณะย่อยตามแหล่งที่อยู่ได้อีก 15 อรรถลักษณะ ดังนี้ [+อยู่เมืองแถน] [+อยู่กะล่อห้อง] [+อยู่ในถ้ำ] [+อยู่ศาล] [+อยู่บันได] [+อยู่เตาไฟ] [+อยู่ประตู] [+อยู่กระดัง] [+อยู่หิ้งมด] [+อยู่ไร่นา] [+อยู่ในแหล่งน้ำ] [+อยู่ยุงนาง] [+อยู่ในป่า] [+อยู่จอมปลวก] และ [+อยู่ในคน] ตัวอย่างเช่น $\text{ผีตายโหง} / \text{p}^h\text{i}:/$ ‘ผีตายโหง’ ต่างจาก $\text{ผีขวง} / \text{p}^h\text{i}:/$ ‘ผีขวง’ ด้วยอรรถลักษณะหลัก [-มีที่อยู่] และ [+มีที่อยู่] ตามลำดับ ซึ่งในมิติที่อยู่ของ ‘ผีขวง’ ยังมีอรรถลักษณะย่อยคือ [+อยู่ในป่า] ด้วย

1.5 มิติชนชั้น เป็นมิติทางความหมายที่แสดงการจัดลำดับชั้นทางสังคมของคำว่าอยู่ในกลุ่มชนชั้นสูงหรือผู้ปกครองหรือไม่ ผู้วิจัยแบ่งเป็น 2 วรรดิลักษณะ คือ [+ชนชั้นปกครอง] และ [-ชนชั้นปกครอง] ตัวอย่าง *ᵛᵛᵛᵛᵛᵛ* /pʰiː pʰnː tǎ:w/ ‘ผีเรือนผู้ท้าว’ แยกออกจาก *ᵛᵛᵛᵛᵛᵛ* /pʰiː pʰnː nǒːj/ ‘ผีเรือนผู้น้อย’ ด้วยมิติชนชั้น แม้ว่าทั้ง 2 คำนี้ต่างเป็นคำรวมหมู่เข้าไว้เป็นพวกเดียวกันกับคำว่า *ᵛᵛᵛᵛ* /pʰiː hǎn/ ‘ผีเรือน’ ก็ตาม เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้บอกภาษาแบ่งชนชั้นของผีโดยอิงกับวงศ์ตระกูล กล่าวคือ ‘ผีเรือนผู้ท้าว’ เป็นผีบรรพบุรุษของตระกูลเจ้าหรือผู้ปกครองเมืองสมัยก่อน ได้แก่ ตระกูลสิงล่อ ในขณะที่ ‘ผีเรือนผู้น้อย’ เป็นผีบรรพบุรุษของตระกูลสามัญชน เช่น ตระกูลสิงวี สิงกา สิงเลื่อง สิงลู ฯลฯ

1.6 มิติลักษณะการตาย เป็นมิติทางความหมายที่ใช้จำแนกลักษณะของการตายหรือการกลายเป็นผี แบ่งเป็น 2 วรรดิลักษณะ คือ [+ตายปกติ] และ [-ตายปกติ] เช่นคำ *ᵛᵛᵛᵛ* /pʰiː hǎn/ ‘ผีเรือน’ กับ *ᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛ* /pʰiː sǎːm sǐp lām/ ‘ผีสามสิบล่า’ มีวรรดิลักษณะ [+เป็นญาติฝ่ายชาย] ร่วมกันอยู่ แต่ก็เปรียบต่างกันด้วยมิติลักษณะการตาย โดย ‘ผีเรือน’ ตายตามอายุขัย มีวรรดิลักษณะ [+ตายปกติ] ต่างจาก ‘ผีสามสิบล่า’ ที่ตายไม่ปกติ เช่น ตายจากอุบัติเหตุ ถูกยิงตาย มีวรรดิลักษณะ [-ตายปกติ]

1.7 มิติเพศ เป็นมิติทางความหมายที่จำแนกเพศภาวะของผี ที่แบ่งเป็นเพศหญิงและเพศชาย กำหนดวรรดิลักษณะเป็น [+ชาย] และ [-ชาย] ตัวอย่างคู่คำเรียกผีที่ใช้มิติเพศในการจำแนก ได้แก่ *ᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛ* /bǎːw tɕuɑŋ/ ‘บ่าวจวง’ และ *ᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛ* /sǎːw tɕuɑŋ/ ‘สาวจวง’ ซึ่งเป็นคำรวมหมู่ที่อยู่ภายใต้คำว่า *ᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛ* /tɕuɑŋ/ ‘ผีจวง’ แต่เปรียบต่างกันด้วยมิติเพศ โดย ‘บ่าวจวง’ มีองค์ประกอบทางความหมาย [+ชาย] เพราะเป็นผีเพศชาย ส่วน ‘สาวจวง’ มีองค์ประกอบทางความหมาย [-ชาย] เพราะเป็นผีเพศหญิง

1.8 มิติอายุ เป็นมิติทางความหมายที่ใช้แบ่งแยกผีด้วยระดับช่วงอายุ กำหนดวรรดิลักษณะเป็น [+ผู้ใหญ่] หมายถึง การมีระดับอายุที่พ้นวัยเด็กเกินกว่า 15 ปีไปแล้ว และ [-ผู้ใหญ่] หมายถึง การมีระดับอายุในวัยเด็กนับตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 15 ปี จากข้อมูลพบคำเรียกผีที่เปรียบต่างกันด้วยอายุจำนวน 1 คู่ ได้แก่ คำว่า *ᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛ* /lǔː kǐát/ ‘ผีลูกเกิด’ กับ *ᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛ* /mɛː kǐát/ ‘ผีแม่เกิด’ โดย ‘ผีลูกเกิด’ เป็นผีเด็กผู้หญิงที่ตายก่อนอายุ 15 ปี มีวรรดิลักษณะ [-ผู้ใหญ่] ส่วน ‘ผีแม่เกิด’ เป็นผีผู้หญิงที่ส่งเด็ก หรือ ‘ผีลูกเกิด’ มาเกิด มีวรรดิลักษณะ [+ผู้ใหญ่]

1.9 มิติอาหาร เป็นมิติทางความหมายที่แสดงให้เห็นว่าผีมีความต้องการอาหารเช่นเดียวกับมนุษย์ จากการวิเคราะห์ที่ผู้วิจัยกำหนดวรรดิลักษณะในมิติอาหารได้ 2 วรรดิลักษณะ คือ [+กินเครื่องเซ่น] หมายถึง การกินอาหารที่จัดเป็นชุด มักประกอบด้วยอาหารคาวหวาน ขนม ผลไม้ สุรา และ [+กินของสดคาว] หมายถึง การกินของที่ยังสดดิบ เลือด รกเด็ก ตัวอย่างเช่น คำว่า *ᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛ* /mɛː dǎj/ ‘แม่บันได’ และ *ᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛ* /pʰiː pʰǒŋ/ ‘ผีโพง’ เปรียบต่างกันในมิติอาหารด้วยวรรดิลักษณะ [+กินเครื่องเซ่น] และ [+กินของสดคาว] ตามลำดับ เพราะผู้บอกภาษาเห็นว่า ‘แม่บันได’ เป็นผีที่มีพระคุณ ช่วยดูแลคนในบ้านมิให้พลัดตกบันได ในพิธีเสนเรือน บ่าวหม่อจะจัดชุดเครื่องเซ่นไปกองไว้ให้ที่บันได ประกอบด้วย หมูจืด (ยาคูหมูและเครื่องในหมูใส่หม้อไม้) และข้าวสุก 1 ก้อน แตกต่างจาก ‘ผีโพง’ ที่ผู้บอกภาษามองว่าเป็นผีไม่ดีที่เข้ามาสิงคน ชอบกินเลือดและรกเด็ก ในสมัยก่อนหากมีการทำคลอดที่บ้าน จะต้องนำหมากพุดรามาวางไว้ใต้บันไดตรงที่ฝังรกเด็กและใต้ถุนบ้านตรงห้องที่แม่อยู่ไฟ เพื่อป้องกันไม่ให้ผีชนิดนี้เข้ามาได้

ภาพที่ 1 เครื่องเซ่นสำหรับ *mǎi dǎj* /mè: dǎj/ ‘แม่บันได’

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2559 ณ บ้านวังอิทก ตำบลวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

1.10 มิติผู้ทำพิธี เป็นมิติทางความหมายที่ใช้จำแนกผู้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อระหว่างมนุษย์กับผีแต่ละประเภท เนื่องจากผีในระบบความคิดของผู้บอกภาษาไทดำไม่ปรากฏรูปร่างให้เห็น การสื่อสารกับผีจึงต้องผ่านหมอพิธี ทำหน้าที่เป็นร่างทรงของผี หรือเป็นตัวแทนในการทำพิธีเช่นไหว้ให้ถูกใจผี จากการวิเคราะห์พบ 7 อรรถลักษณะ ได้แก่ [+หมอมด] [+จาง] [+หมอเสน] [+เจ้าจ้ำ] [+บ่าวหมอ] [+หมอขวัญ] และ [+เขยกก] เช่น คำเรียกผี *ᨶᩣ᩠ᨿ/kʰwǎm/* ‘ผีขวัญ’ *ᨶᩣ᩠ᨿ/mót/* ‘ผีมด’ และ *ᨶᩣ᩠ᨿ/teəw pʰò:/* ‘เจ้าพ่อ’ มีองค์ประกอบทางความหมายในมิติหมอพิธีซึ่งแสดงโดยอรรถลักษณะ [+หมอขวัญ] [+หมอมด] และ [+เจ้าจ้ำ] ตามลำดับ

1.11 มิติลักษณะเฉพาะ เป็นมิติที่แสดงองค์ประกอบทางความหมายเฉพาะของคำเรียกผีที่ทำให้แตกต่างจากคำอื่น ๆ โดยสิ้นเชิง พบ 6 อรรถลักษณะ ดังนี้ [+เป็นญาติฝ่ายชาย] คือเป็นญาติที่อยู่ในวงศ์ตระกูลทางพ่อแม่ฝ่ายชายหรือทางฝ่ายสามี ได้แก่คำว่า ‘ผีเรือน’ ‘ผีเรือนผู้ท้าว’ ‘ผีเรือนผู้น้อย’ และ ‘ผีสามสิบล่า’ [+มาจากตำนาน] คือเป็นผีที่มีที่มาหรือปรากฏในตำนานเรื่องเล่า ได้แก่ *ᨶᩣ᩠ᨿ/ɹá:n ɹé:n/* ‘ผีอานผีแอน’ [+เป็นโสด] คือเป็นผีที่ตายโดยไม่ได้แต่งงานหรือมีคู่สมรส ได้แก่ ‘ผีจวง’ ‘บ่าวจวง’ และ ‘สาวจวง’ [+ตายแล้วไปอยู่กะล่อห้อง] เป็นผีที่เมื่อตายผีขวัญจะออกจากร่างไปอยู่กะล่อห้อง ได้แก่ *ᨶᩣ᩠ᨿ/kʰwǎn huǎ/* ‘ผีขวัญหั่ว’ [+ตายแล้วไปอยู่เมืองแถน] เป็นผีที่เมื่อตาย ผีขวัญจะออกจากร่างไปอยู่เมืองแถน ได้แก่ *ᨶᩣ᩠ᨿ/kʰwǎn to:/* ‘ผีขวัญตัว’ [+ตายแล้วไปอยู่ป่าแหว] เป็นผีที่เมื่อตายผีขวัญจะออกจากร่างไปอยู่ป่าแหว ได้แก่ *ᨶᩣ᩠ᨿ/kʰwǎn pa:j/* ‘ผีขวัญปลาย

ผู้วิจัยได้สรุปองค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีในภาษาไทดำทั้ง 41 คำ ด้วยมิติและชุดอรรถลักษณะในตารางแบบกล่อง ดังนี้

ตารางที่ 3 องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีในภาษาไทยคำ

มิติ	ดีร้าย	อาหาร	อายุ	ชนชั้น	ลักษณะการตาย	เพศ	ผู้ทำพิธี	ลักษณะเฉพาะ	ที่อยู่	หน้าที่												
ผี [+เหนือธรรมชาติ]	ผีดี [+ดี]	[+กินเครื่องเซ่น]		[ชนชั้นปกครอง]			[+หมอมด]		[+อยู่เมืองแถบ]		แดน											
											[+ตัดสินซื้อพิพาท]	แดนหลวง										
											[+ดูแลผ่น]	แดนบัว										
											[+กำหนดชะตาคน]	แดนชาติ										
											[+กำหนดอายุขัยคน]	แดนแนบ										
											[+ทำให้เกิดโรค]	แดนขอ										
											[+ทำให้เกิดเคราะห์]	แดนเคราะห์										
											[+ดูแลวงศ์ตระกูล]	แดนสิ่ง										
						[ชาย]	[+หมอมด]		[+อยู่เมืองแถบ]	[+สร้างขวัญ]	แม่บ้านแม่นาง											
					[+ตายปกติ]		[+อาจ]	[+เป็นญาติฝ่ายชาย]	[+อยู่กะล่อห้อง]	[+ดูแลลูกหลาน]	ผีเรือนผู้ท้าว											
				[ชนชั้นปกครอง]	[+ตายปกติ]		[+หมอเสน]	[+เป็นญาติฝ่ายชาย]	[+อยู่กะล่อห้อง]	[+ดูแลลูกหลาน]		ผีเรือนผู้น้อย										
											[+หมอเสน]	[+เป็นญาติฝ่ายชาย]	[+อยู่กะล่อห้อง]	[+ดูแลลูกหลาน]	ผีเรือน							
															ผีร้าย [-ดี]	[+กินเครื่องเซ่น]			[ชนชั้นปกครอง]	[+ตายปกติ]		[+หมอเสน]
	[+หมอมด]		[+มีที่อยู่]		ผีวาย																	
	[+หมอขวัญ]	[+เป็นโสด]	[+อยู่เมืองแถบ]	[+เอาชีวิต]	ผีจวง																	
	[+ชาย]	[+หมอขวัญ]	[+เป็นโสด]	[+อยู่เมืองแถบ]	[+เอาชีวิต]	บ่าวจวง																
	[+ชาย]	[+หมอขวัญ]	[+เป็นโสด]	[+อยู่เมืองแถบ]	[+เอาชีวิต]	สาวจวง																
	[+ชาย]	[+หมอมด]			[+เอาชีวิต]	ผีแม่เกิด																
		[+ตายปกติ]		[+ชาย]						ผีลูกเกิด												
				[+ชาย]						ผีเกิด												
				[+ชาย]						ผีขวง												
				[+หมอมด]		[+อยู่ในป่า]	[+ทำให้ป่วย]		ผีขวง													
						[+อยู่จอมปลวก]	[+ทำให้ป่วย]		ผีปลวก													
		[+ตายปกติ]		[+ชาย]							ผีโพง											

การวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีในภาษาไทยคำ ทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างคำเรียกผีแต่ละคำ อันเกิดจากองค์ประกอบทางความหมายที่แตกต่างกันตามมิติและอรรถลักษณะ

2. การจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกผีภาษาไทยดำ

การวิเคราะห์เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์เชิงระดับชั้น (Hierarchy) อย่างชัดเจน ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน (Folk taxonomy) เพื่อทำความเข้าใจระบบความคิดของชาวไทดำที่มีต่อ “ผี” ซึ่งมีแนวคิดสำคัญคือ การจัดลำดับชั้นความสัมพันธ์ทางความหมายของคำผ่านกระบวนการเปรียบเทียบ (Contrast) และการรวมไว้เป็นพวก (Conclusion) คำที่อยู่ในระดับบน จะเป็นคำที่มีคุณสมบัติครอบคลุมสมาชิกคำของระดับที่อยู่ต่ำกว่าและสมาชิกที่อยู่ในระดับเดียวกันจะมีคุณสมบัติต่างกัน ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกผี

ระดับตั้งต้น	ระดับมูลฐาน	ระดับพื้นฐาน	ระดับเจาะจง
๕ /p ^h i:/	๕ /p ^h i: di:/ ผี	๕ /t ^h ɛ:m/ แถน	๕๕๕๕ /t ^h ɛ:m lɔ̃ŋ/ แถนหลวง
			๕๕๕๕ /t ^h ɛ:n pua/ แถนปัว
			๕๕๕๕ /t ^h ɛ:n sɔ̃:t/ แถนชาติ
			๕๕๕๕ /t ^h ɛ:n nɔ̃:n/ แถนแนน
			๕๕๕๕ /t ^h ɛ:n k ^h ɔ̃:/ แถนเขอ
			๕๕๕๕ /t ^h ɛ:n k ^h ɔ̃:/ แถนเคราะห์
			๕๕๕๕ /t ^h ɛ:m sɔ̃ŋ/ แถนสิง
			๕๕๕๕ /mɛ: pua kɔ̃ŋ naŋ/ แม่ปัวแม่นาง
		๕๕๕๕ /p ^h i: hiən/ ผีเรือน	๕๕๕๕ /p ^h i: p ^h u: tɔ̃w/ ผีเรือนผู้ท้าว
			๕๕๕๕ /p ^h i: p ^h u: nɔ̃:j/ ผีเรือนผู้น้อย
		๕๕๕๕ /k ^h wɔ̃m/ ผีขวัญ	๕๕๕๕ /k ^h wɔ̃m huɔ̃/ ขวัญหัว
			๕๕๕๕ /k ^h wɔ̃m to:/ ขวัญตัว
			๕๕๕๕ /k ^h wɔ̃m pa:j/ ขวัญปลาย
		๕๕๕๕ /p ^h i: tɔ̃j/ ผีใต้	
		๕๕๕๕ /tɔ̃w p ^h ɔ̃:/ เจ้าพ่อ	
		๕๕๕๕ /mɔ̃t/ ผีมืด	
		๕๕๕๕ /p ^h i: hɔ̃j p ^h i: nɔ̃:/ ผีไร้ผืนา	
		๕๕๕๕ /p ^h i: biŋ p ^h i: nɔ̃ŋ/ ผีบึงผีหนอง	
		๕๕๕๕ /mɛ: tɔ̃j/ แม่โพสพ	
		๕๕๕๕ /mɛ: dɔ̃j/ แม่บันได	
		๕๕๕๕ /mɛ: taw fɔ̃j/ แม่เตาไฟ	
		๕๕๕๕ /mɛ: pɔ̃ tɔ̃:/ แม่ประตู	
		๕๕๕๕ /p ^h i: kɔ̃lɔ̃ŋ/ ผีกระดัง	
		๕๕๕๕ /ɔ̃m ɔ̃m/ ผีอานผีแอน	
	□□□ /p ^h i: hɔ̃:j/ ผีร้าย	๕๕๕๕ /kɔ̃t/ ผีเกิด	๕๕๕๕ /lɔ̃? kɔ̃t/ ผีลูกเกิด
			๕๕๕๕ /mɛ: kɔ̃t/ ผีแม่เกิด
		๕๕๕๕ /tɔ̃w/ ผีจวง	๕๕๕๕ /bɔ̃:w tɔ̃w/ บ่าวจวง
			๕๕๕๕ /sɔ̃:w tɔ̃w/ สาวจวง
		๕๕๕๕ /p ^h i: wɔ̃:j/ ผีวาย	๕๕๕๕ /p ^h i: sɔ̃: sɔ̃p lɔ̃m/ ผีสามสิบลำ
		๕๕๕๕ /p ^h i: p ^h ɔ̃ŋ/ ผีโพง	
		๕๕๕๕ /p ^h i: k ^h uɔ̃ŋ/ ผีขวง	
		๕๕๕๕ /p ^h i: huɔ̃pɔ̃ŋ/ ผีปลวก	

ตารางข้างต้นแสดงให้เห็นการจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกผีในภาษาไทยคำ ซึ่งมี 4 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 คำเรียกผีระดับตั้งต้น มี 1 คำ คือ ด้ ด้ ‘ผี’ ซึ่งเป็นคำที่เป็นคำศัพท์รูปเดี่ยว มีความหมายกว้างและครอบคลุมคำเรียกผีในภาษาไทยคำทั้ง 41 คำ

ระดับที่ 2 คำเรียกผีระดับมูลฐาน เป็นคำเรียกผีที่อยู่ภายใต้คำเรียกผีในระดับตั้งต้นและอยู่เหนือคำเรียกผีในระดับพื้นฐาน มีจำนวน 2 คำ ได้แก่ ด้ /p^hi: di:/ ‘ผีดี’ และ ด้ว๋ /p^hi: há:j/ ‘ผีร้าย’ ซึ่งแยกออกจากกันด้วยมิติดีร้าย อันประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ดี] และ [-ดี]

ระดับที่ 3 คำเรียกผีระดับพื้นฐาน อยู่ภายใต้คำเรียกผีระดับมูลฐาน มีจำนวน 20 คำ ได้แก่ แถน /t^hɛ:n/ ‘แถน’ ด้ว๋น /p^hi: hi:an/ ‘ผีเรือน’ นว่น /k^hwá:n/ ‘ผีขวัญ’ ด้จ /p^hi: tá:j/ ‘ผีใต้’ เจ้าพ่อ /tɕàw p^hò:/ ‘เจ้าพ่อ’ ม่น /mót/ ‘ผีมืด’ ด้จด้น /p^hi: hà:j p^hi: nā:/ ‘ผีไร้ฝัน’ ด้ว๋ด้ว๋น /p^hi: biŋ p^hi: nōŋ/ ‘ผีปิ้งผีหนอง’ แม่จ /mè: tá:j/ ‘แม่โพสพ’ แม่จ /mè: dā:j/ ‘แม่บันได’ แม่จ /mè: taw fá:j/ ‘แม่เตาไฟ’ แม่จ /mè: pátú:/ ‘แม่ประตู่’ ด้จ /p^hi: kà:lōŋ/ ‘ผีกระดัง’ ด้จ /p^hi: á:m xé:n/ ‘ผีอานผีแอน’ ด้จ /kiát/ ‘ผีเกียด’ ด้จ /tɕuəŋ/ ‘ผีจวง’ ด้จ /p^hi: k^huəŋ/ ‘ผีขวง’ ด้จ /p^hi: p^hóŋ/ ‘ผีโพง’ ด้จ /p^hi: huəp^há:/ ‘ผีปลวก’ และ ด้ว๋ /p^hi: wā:j/ ‘ผีวาย’

ระดับพื้นฐานถือเป็นระดับที่มีคำเรียกผีเป็นสมาชิกอยู่มากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของเลคอฟ (Lakoff, 1995 อ้างถึงใน มนสิการ เสงสุวรรณ, 2557, น. 103) ว่าคำที่อยู่ในระดับพื้นฐาน (Basic level category) เป็นคำที่ผู้พูดเรียนรู้ จดจำได้ง่าย และใช้บ่อยที่สุด อีกทั้งยังมีความหมายไม่กว้างเกินไปเหมือนกับคำที่อยู่ในระดับเหนือขึ้นไป และมีความหมาย ไม่แคบจนเกินไปเหมือนคำที่อยู่ในระดับต่ำกว่า ผู้วิจัยพบว่า มิติแห่งความแตกต่างที่สำคัญในการจำแนกคำเรียกผีระดับพื้นฐาน ออกจากกัน คือ มิติที่อยู่ มิติหน้าที่ และ มิติผู้ทำพิธี

ระดับที่ 4 คำเรียกผีระดับเจาะจง ถือเป็นระดับล่างสุดตามการจัดระดับความสัมพันธ์ทางความหมายของชุดคำเรียกผีในภาษาไทยคำ และมีองค์ประกอบทางความหมายที่เป็นรายละเอียดมากที่สุด เมื่อเทียบกับคำเรียกผีที่อยู่ในระดับเหนือขึ้นไป มีจำนวน 18 คำ ได้แก่ แถนจ /t^hɛ:n lūəŋ/ ‘แถนหลวง’ แถนจ /t^hɛ:n pua/ ‘แถนบัว’ แถนจ /t^hɛ:n nā:n/ ‘แถนแนน’ แถนจ /t^hɛ:n sá:t/ ‘แถนชาติ’ แถนจ /t^hɛ:n k^hò:/ ‘แถนขอ’ แถนจ /t^hɛ:n k^hó:/ ‘แถนเคราะห์’ แถนจ /t^hɛ:n sǐŋ/ ‘แถนสิง’ แม่จ /mè: pua kəŋ naŋ/ ‘แม่เป้าแม่นาง’ ด้จ /p^hi: p^hù: tá:w/ ‘ผีเรือนผู้ท้าว’ ด้จ /p^hi: p^hù: nō:j/ ‘ผีเรือนผู้น้อย’ นว่นจ /k^hwá:n huə/ ‘ผีขวัญหัว’ นว่นจ /k^hwá:n to:/ ‘ผีขวัญตัว’ นว่นจ /k^hwá:n pa:j/ ‘ผีขวัญปลาย’ แม่จ /mè: kiát/ ‘ผีแม่เกียด’ ด้จ /lù:p kiát/ ‘ผีลูกเกียด’ ด้จ /bà:w tɕuəŋ/ ‘บ่าวจวง’ ด้จ /sǎ:w tɕuəŋ/ ‘สาวจวง’ และ ด้จ /p^hi: sǎ:m síp lām/ ‘ผีสามสิบลำ’ เมื่อเปรียบเทียบคำเรียกผีในระดับเจาะจง จะพบว่ามิติสำคัญที่จำแนกคำเรียกผีออกจากกัน คือ มิติชนชั้น มิติเพศ มิติวัย และ มิติหน้าที่

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยระบบคำเรียกผีในภาษาไทยดำ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย และการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์และตีความเชื่อมโยงกับสารัตถะที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อชี้ให้เห็น “โลกทัศน์” หรือระบบคิดเกี่ยวกับผีของคนไทดำที่นำไปสู่การปฏิบัติต่อผีใน 4 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ผีมีวิถีชีวิตและอุปนิสัยเหมือนคน

1.1 ผีมีอายุและการแบ่งเพศ แม้จะมองไม่เห็นรูปลักษณ์ของผี แต่คนไทดำก็เชื่อว่าผีมีทั้งเพศหญิงและชายเช่นเดียวกับมนุษย์ สะท้อนจากอรรถลักษณะ [+ชาย] และ [-ชาย] ในมิติเพศ ผีบางประเภทจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิงก็ได้ ไม่ระบุหรือแบ่งแยกไว้ชัดเจน แต่มีผีบางประเภทที่จำเพาะเจาะจงว่าต้องเป็นเพศหญิงหรือเพศชายเท่านั้น ตัวอย่างผีเพศหญิงในมโนทัศน์ของคนไทดำ เช่น ‘แม่บันได’ ‘แม่เตาไฟ’ และ ‘แม่ประตู่’ (ทองพูล ชุกกลิ่น, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2559) ผู้บอกภาษาซึ่งเป็นหมอขวัญและรู้ฮีดคลองเล่าว่า บันได เตาไฟ และประตู่ 3 สิ่งนี้เอื้อประโยชน์ต่อคนไทดำ ในแง่เป็นผู้ดูแลคุ้มครองเรือนและผู้อยู่อาศัยเปรียบดังแม่ที่ดูแลคุ้มครองลูก จึงเรียกนำหน้าว่าแม่ นอกจากนี้ ผลการจำแนกมิติอายุ ด้วยอรรถลักษณะ [+ผู้ใหญ่] และ [-ผู้ใหญ่] ยังเป็นเครื่องแสดงว่า ผีที่มีอายุเหมือนกับคน โดยคุณลักษณะความเป็นเด็กหรือมีอายุน้อยปรากฏในคำว่า ‘ผีลูกเกือก’ ซึ่งตรงข้ามกับ ‘ผีแม่เกือก’

1.2 ผีต้องการอาหาร จากอรรถลักษณะ [+กินเครื่องเซ่น] และ [+กินของสดขาว] ในมิติอาหาร แสดงว่า ผีในมุมมองของคนไทดำก็ต้องการอาหารเช่นเดียวกับมนุษย์ (รวม สิงหวิ, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2559) หมอเสน ให้ความเห็นว่า ผีซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นมนุษย์ก็คงต้องกินอาหารเพื่อบรรเทาความหิวโหยเหมือนเมื่อครั้งมีชีวิตอยู่ ผีบางประเภท เช่น ‘ผีโพง’ จะเลือกกินอาหารเฉพาะอย่าง และต้องหากินเอง ในขณะที่ผีประเภทอื่น ๆ จะกินอาหารที่มนุษย์จัดหาให้ในรูปแบบเครื่องเซ่น ซึ่งมีรายละเอียดแตกต่างกันไปตามประเภทของผีหรือพิธีกรรม ตัวอย่างเช่น ในพิธีเฮียะขวัญ (เรียกขวัญ) ถ้าเรียกผีขวัญเด็ก จะต้องจัดพานขวัญหรือเครื่องเซ่นโดยมีไข่ต้ม 1 ใบ และข้าวสุกปากหม้อ ผีขวัญวัยรุ่น มีไก่ต้ม 1 ตัว ขนม ผลไม้ และเหล้า ส่วนผีขวัญผู้สูงอายุจะเปลี่ยนจากไก่ต้มเป็นหัวหมู 1 หัว (ทองพูล ชุกกลิ่น, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2559) หรือในพิธีเสนเรือน นอกจากอาหารพื้นฐานในพานผือนอน อันได้แก่ หมู 7 ข่อ 7 เฮียว (เนื้อหมูและเครื่องในหมู) หมูจู้หรือจู้ผัก ข้าวเหนียวหมูปิ้ง ขนมเทียน ข้าวต้มมัด ผีอกต้ม มันต้ม กล้วย อ้อย ยังมีผลไม้ตามฤดูกาล เช่น แอปเปิ้ล ทับทิม องุ่น และขนมสมัยปัจจุบันเท่าที่จัดหาได้สะดวก เช่น ขนมปัง ขนมเปียะ ขนมถู่ กุ้งก้ามกราม น้ำอัดลม เป็นต้น

ภาพที่ 2 ปานผือนอนในพิธีเสนเรือน

ที่มา : ถ่ายเมื่อ 16 มีนาคม 2559 ณ บ้านวังอิทก ตำบลวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

1.3 ผีต้องการที่อยู่ คนไทดำเชื่อว่าผีส่วนใหญ่ต้องการที่อยู่เหมือนกับคน แต่จะกำหนดโดยเงื่อนไขที่ต่างกัน ที่อยู่ของผีจึงมีความหลากหลาย ดังปรากฏวรรณลักษณะในมิตที่อยู่มากถึง 15 วรรณลักษณะ อาจเป็นที่อยู่ที่มีแต่เดิมตามธรรมชาติ เช่น ในป่า แหล่งน้ำ ไร่นา หรืออาจเป็นที่อยู่ที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น เือนป่า หรือหอแก้ว (สำหรับผู้ตายที่อายุ 70 ปีขึ้นไป) ซึ่งลูกหลานสร้างให้ผีขวัญปลายไว้อาศัยอยู่ในป่าแสว (ป่าช้า) สำหรับผู้ตายอายุ

ภาพที่ 3 เือนป่า

ที่มา : ภาพถ่ายเมื่อ 20 เมษายน 2559 ณ บ้านวังอิทก ตำบลวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

ภาพที่ 4 หอแก้วจำลอง

ที่มา : ถ่ายเมื่อ 1 กรกฎาคม 2559 ณ บ้านหนองเนิน ตำบลหัวถนน อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์

1.4 ผีมีอุปนิสัยดีร้าย ความต่างใน มิตดีร้าย จำแนกผีออกเป็น ‘ผีดี’ และ ‘ผีร้าย’ ทว่า ผีก็เหมือนกับคน แม้จะจัดว่าเป็นผีดี แต่ก็อาจทำผิดได้เช่นกัน ตัวอย่าง ‘ผีขวัญตัว’ ที่ขึ้นไปอยู่เมืองแถน หากกระทำความผิด เช่น ตีฆ่า สุม่า ทะเลาะวิวาท หรือจิบกรรยาแถน จะถูกลงโทษจองจำไว้ หนทางเดียวที่จะหลุดพ้นก็คือ ทำให้ลูกหลานในโลกมนุษย์มีอาการเจ็บป่วย เพื่อจะได้เชิญหมอมาทำพิธีเช่นไหว้แถนเพื่อไถ่โทษแทนบรรพบุรุษ (ไทยแลนด์ เพชรต่อม, สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2559)

2. ผีเป็นสมาชิกของสังคม

2.1 ผีมีหน้าที่ทางสังคม มิตหน้าที่ เป็นมิตที่มีวรรณลักษณะมากถึง 22 วรรณลักษณะ สะท้อนให้เห็นว่า ผีในระบบคิดของคนไทดำต่างก็มีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบต่อสังคม โดยเฉพาะกลุ่มผีดี ที่มีหน้าที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อสังคมโลกมนุษย์ เช่น ‘ผีเรือน’ ที่ต้องดูแลลูกหลานผู้นับถือผีเดียวกันโดยการสืบผีจากฝ่ายพ่อ (Patrilineal descent) ‘ผีไร่ผืนนา’ ที่ช่วยดูแลไร่นาจนได้ผลผลิตเป็นที่น่าพอใจ ‘เจ้าพ่อ’ ที่ดูแลหมู่บ้านให้สงบสุข ‘แถนปัว’ ที่ทำให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลเพื่อทำการเกษตร ชาวไทดำจึงเคารพผีกลุ่มนี้ และประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้เป็นประจำด้วยความสำนึกในบุญคุณ

2.2 ผีมีชนชั้นทางสังคม มิตชนชั้น ที่ประกอบด้วยวรรณลักษณะ [+ชนชั้นปกครอง] และ [-ชนชั้นปกครอง] สัมพันธ์กับการจัดลำดับชั้นทางสังคม (Social stratification) ในชุมชนไทดำ ที่ใช้วงศ์ตระกูล

เป็นเกณฑ์ แบ่งเป็น 2 ชั้น คือ ชั้นผู้ท้าว ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากเจ้าหรือผู้ปกครองเมืองในสมัยก่อน และชั้นผู้น้อย ที่เกิดในตระกูลสามัญชน เมื่อตายชั้นก็ติดตัวไปด้วย (อัญชลี บุณยะสิงห์, 2531, น. 30) ดังนั้น การปฏิบัติพิธีกรรมหรือพิธีเสนของ ‘ผีเรือนผู้ท้าว’ (มีวรรดลักษณ์ [+ชนชั้นปกครอง]) จึงจัดยิ่งใหญ่ กว่าพิธีเสนของ ‘ผีเรือนผู้น้อย’ (มีวรรดลักษณ์ [-ชนชั้นปกครอง])

3. ผีเป็นสาเหตุของความเจ็บป่วย

มิติอำนาจเหนือธรรมชาติ แสดงมโนทัศน์ของชาวไทดำที่มีต่อผีในแง่ที่ว่า ผีเป็นผู้มีอำนาจเหนือสรรพสิ่ง สามารถลดบันดาลให้คุณให้โทษแก่คนได้ ฉะนั้น ความเจ็บป่วยด้วยโรคและอาการบางอย่างจึงอาจมี ผีเป็นต้นเหตุ เมื่อคนทำผิดต่อผี เช่น ลูกหลานไม่ปาดตงไหหัวผีเรือน มีผู้ชายแอบมานอนค้ำกับลูกสาวหรือ พาหนี ‘ผีเรือน’ จะโกรธและลงโทษให้เจ็บป่วย หรือหากทำการลบหลู่จอมปลวก เช่น อุจจาระหรือปัสสาวะรด สร้างบ้านคร่อมจอมปลวก ‘ผีปลวก’ จะทำให้ปวดขา (รวม สิงหี, สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2559) ตัวอย่าง ที่กล่าวมานี้ แท้ที่จริงแล้วเป็นอุบายในชุดเลกาศพฤติกรรมของคนไทดำให้ยำเกรงต่ออำนาจของผี เพื่อนำไปสู่ การปฏิบัติตนตามกฎระเบียบประเพณี ตลอดจนมีจิตสำนึกสาธารณะร่วมดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมรอบชุมชน

4. ผีไม่สามารถติดต่อกับคนได้โดยตรง

จากมิติผู้ทำพิธี ที่มีถึง 7 วรรดลักษณ์ แสดงถึงความเคร่งครัดเรื่องผู้ทำพิธีเกี่ยวกับผีของชาวไทดำ ผู้ทำพิธีหรือหมอผี มีบทบาทสำคัญที่สุดในการสื่อสารกับผีและทำพิธีเซ่นไหว้ให้ถูกใจผี แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ “หมอเอ็ดดี” ได้แก่ ‘จาง’ ‘หมอเสน’ ‘เจ้าจ้ำ’ ‘บ่าวหมอ’ จะทำพิธีในงานที่เป็นมงคล เช่น ‘หมอเสน’ ทำพิธีเสนเรือน เสนปาดตงข้าวใหม่ ตรงข้ามกับ “หมอเอ็ดร้าย” ได้แก่ ‘หมอมด’ ทำพิธีเสนกวัดกว้ายรักษา อาการเจ็บป่วย ‘หมอขวัญ’ ทำพิธีเรียกขวัญหลง และ ‘เขยกก’ ทำพิธีศพ โดยเจ้าภาพจะต้องจัดหาผู้ทำพิธี ให้ตรงพิธี เพราะแต่ละหมอไม่สามารถทำพิธีแทนกันได้

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาระบบคำเรียกผีในภาษาไทดำในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำอาศัยอยู่ ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อเป็นการขยายวงศัพท์และทำให้เห็นภาพรวมของระบบพิธีกรรมเกี่ยวกับผี ในวัฒนธรรมไทดำทั้งหมด

กิตติกรรมประกาศ

กราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา เป็นอย่างสูงที่กรุณาให้ความรู้ และคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ยิ่งตลอดการดำเนินงานวิจัย

เอกสารอ้างอิง

ทองพูล ชุกถิ่น, นาง. (2559, 16 มีนาคม). หมอขวัญ. สัมภาษณ์.

ไทยแลนด์ เพชรต้อม, นาย (2559, 16 กรกฎาคม). หมอมด. สัมภาษณ์.

บุญมี ปาริชาติธนกุล. (2546). ความเชื่อเรื่องผีในพิธีกรรมของชาวไทยโซ่งบ้านไผ่หู่ช้าง อำเภอบางเลน จังหวัด นครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.

- มนสิการ เสงสุวรรณ. (2557). *การศึกษาระบบคำเรียกผีและมโนทัศน์เรื่องผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามแนววรรณคดีชาตินิพนธ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาสาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- รวม สิงห์วี, นาย. (2559, 16 มีนาคม). หมอเสน. *สัมภาษณ์*.
- เรณู เหมือนจันทร์เชย. (2542). *โลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย : ความเชื่อเรื่องผีของไทยโซ่ง*. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.
- สุรีย์ ทองคงหาญ. (2553). *คู่มือการเรียนรู้ภาษาไทย เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 3). นครปฐม : สำนักส่งเสริมและฝึกอบรมกำแพงแสน.
- อภินวพัฒน์ โพธิ์สาน. (2552). *สารัตถะคติความเชื่อและพิธีกรรมลาวโซ่ง*. วัดและคณะกรรมการวัดหนองหลวง ตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร. มหาสารคาม : อภินาการพิมพ์.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2549). *กว่าจะเป็นนักภาษาศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี บุณยะสิงห์. (2531). *วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้คำของคนสามระดับอายุในภาษาไทยโซ่ง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2559). *ภูมิปัญญาภาษาไทยคำในเขตภาคเหนือตอนล่าง : หน้าที่ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ของคำลงท้าย. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติ นเรศวรวิจัย ครั้งที่ 12: วิจัยและนวัตกรรมกับการพัฒนาประเทศ, 1452-1478*.
- Berlin, B. (1992). *Ethnobiological Classification : Principle of Categorization of Plants and Animals in Traditional Societies*. Princeton, NJ : Princeton University Press.

ผู้เขียนบทความ

นางสาว ฐานะมนตร์ กลิ่นจันทร์แดง

นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาภาษาสาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
เลขที่ 99 หมู่ที่ 9 ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก 65000
E-mail: tanamonk58@email.nu.ac.th